

CONTEMPORANUL
Revista științifică și literară,
iese de două ori pe lună,
redactor: *Ioan Nădejde*.

No. 2 an. IV.

Iuși 1884.

Privim ca abonați pe D-ții ce vor bine vroi a primi
două numere unul după altul.

FURTUNA.

Căsuța asezată nu departe de malul Dunărei ieră micuță, joasă, acoperită cu stuh putrezit acuma și de abiea mai putea adăposti oamenii ce locneau într'însa. Furtuna începuse din ziua trecută după amieză-zî. Așa vînt strașnic, așa valuri mari de mult nu se pomeniseră la Caterlez, sătuleț la gura San-Giorgiū a Dunărei. Omul din clopotniță nu se scoborise încă, cit timp mai ținu lumina nu nu-și luă ochii de pe mare, îndată ce întunecă aprinse o lampă mare și o așeză tot mai sus la o ferestruce. Cine știe poate se va vedea lumina ieî de pe marea! În căsuța nu dormea nime, lingă focul de vreascuri de salce ședeau pe buturuge de lemu trei oameni. Un bătrîn cu barbă lungă și cu niște spete largi de te spărieai, tot își ștergea ochii cu mînecele cămeșei: ieră cam fum. Cînd vîntul vijîind ca un balaur s'aruncă spre căsuța și da în hogeag, atunci fumul izbea în odaie și o împlea; toți începeau a tuși și bătrînul își ștergea mereu ochii. Toți trei tăceau și cu băgare de samă ascultau. Cîte o dată tinărul care ședea în partea stîngă, deschidea ușa,

ieșea afară și ascultă, pe urmă intrînd în casă se punea înapoi la locul său tăcut și gînditoriu.

— Ce, Dumitre, nu se aude nemică? întrebă bătrînul.

— Nu, tată, nemică.

Și atîta tot.

Se făcuse noapte cu desăvîrșire. Pe la Septembrie și mai ales cînd ie vînt și ploaie innoptează destul de de vreme. Bătrînul s'a sculat, a ajuns de pe polița din fundul odăii în un finariu cu stecle bulbucate roșe și verzi și aprinzînd la foc lampa plină cu untură de moron, a ieșit afară. Nu departe de casă ieră răsturnată cu gura în jos o luntre. Bătrînul pascariu s'a dus la dînsa. Luntrea ieră nouă și bine cătrănită. Ținînd finariul sus cu o mîină a întors'o în sus și a cercat cu băgare de samă cele patru cuie de lemn ce sînt bătute pe muchile luntrei și de cari se atîrnă lopețile. Mulțămindu-se cu starea cuiei, s'a îndreptat spre casă, dar mai întăiū a ascultat lung timp cu urechea spre marea și cu gura puțin căscată. Nemic d'într'acolo, numai url-tul valurilor, cari năvăleau cu furie unele peste altele și cari mai ajungeau pănă la piscul pe care ieră căsuța pascariilor.

Lucru ciudat, pe la 9, 10, 11, nim-ne din pascariii de la Caterlez nu dormea. Toți așteptau cu nerăbdare.... Luntrile i-rau gata, cu lopețile la locul lor înăuntru. Acești oameni de fier și de ciuță așteptau să se arunce în luptă cu marea, cu furtuna, cu moartea, numai că să capete și iei ce-vă din marfa vaselor aruncate, une ori, fără cîrmă, fără oameni, în pradă furtunei. Se întimplă de multe ori că nici oamenii, nici luntrile nu se mai întorc; dar ce le pasă lor!

Bătrînul din căsuță și cu cei doi feciori ai lui, ierau cei mai curajoși și mai ghibaci pascariii din acele părți de loc. De la Leti și pînă la Portiș, de la Razim și pînă la insu'a Șerpilor nu se află vre un măriuaru mai bun de cît bătrînul Vavila. Cu feciorii săi, ca niște vulturi, se aruncă în cea mai mare furtună ca să scape pe nenorociții aruncați de vîntul fără de milă, mareana, pe nă-

sipurile și băncile acestui ținut pustiu. Într'o noapte vre o două-zeci, trei-zeci de luntri și vre-o 70 de oameni pot descărca, adică curăți de marfă în folosul lor, coșcogea vapor orî șlep (căci de multe orî vapoarele trag după dinsele și șlepurî, cari se desprind orî de bună voie sînt slobozite în voiea furtunei și a valurilor, numai să scape vaporul și oamenii). Până deminează vaporul orî șlepul iește curățit și de marfă și de oameni și numai Caterlezenii știu ce marfă a fost încărcată pe dinsele.

— Tată, degeaba așteptăm, zise, feciorul cel mai mare al bătrînului, poate să nu fie nemică, toată septămîna a fost furtunoasă, luna s'începe a-zî, nu prea pleacă pe asemenea vreme cine-vă..

Bătrînul n'a respuns la vorbele tînărului numai a plecat mai tare capul și a zimbit.

— Tată, nu mai pot de somn, mă culc, z se de o dată Dumitru.

— Ieși afară și mai ascultă, îi respunse bătrînul.

Băetanul cu nemulțămire și bogăniind la sîdălmî a ieșit din odaie.

— Nu s'aude nici pe dracul și ie întunerec de ieră să-mî scot ochii în streșina casei, zise Dumitru, întorcîndu-se la cîte-vă minunte după ce ieșise, și, așezîndu-se iear lîngă foc, mai aruncă un braț de vreascuri pe dînsul.

— Hei! băieți, nu se trăește așa pe lume; cînd am fost ca voi tînăr, nici iearnă nici vară n'am știut ce ieste acoperișul casei; iear voi ca niște femei, numai lîngă foc ați sta. Ce dracul încaltea nu vă îmbrăcați cu fuste și cu rochi; mai bine v'ar ședeă cu tulpane de cit cu căciuli.

După aceste vorbe ale bătrînului feciorul cel mai mare a ieșit afară izbind ușa cu cîudă în urmă.

— Ce vieată de cine,—șopti iel încetișor, ca să nu-l auză bătrînul care aveă urechi de lup,—ziua după pascuit, noaptea cînd îi furtună iear n'ai odihnă. Doamne, doamne, măcar de m'ar înghiți o dată marea, atunci poate mi-ar fi mai ușor!

Par că pentru a-i face gustul, un vînt cu ploaie și

cu vîrtej îl izbi așa de strașnic în cît de abiea putu să se ție pe picioare, dar căciula tot i-o luă și i-o aruncă în marea departe.

— La dracul, am ramas și fără căciulă, ce va mai ride cînele cel bătrîn, zise iel cu mînie, uitîndu-se rătăcit împrejur.

— De ce nu ți-ai pierdut și capul, Satană, se auzi glasul bătrînului lingă flăcău, acuma cu vrute cu nevrute-ai să te îmbrobozi cu tulpă.

Tînărul a întors răpede capul, dîndu-și părul din ochi și trăgînd o sudalmă zdravănă.

Bătrînul tot rîdea încetișor.

— N'auzi nemică? l'a întreat iel pe flăcău.

— Ce s'aud? Poate auzi tu, response acesta minios.

— Pui de șerpe, și tot nu auzi nemică?

Acuma o șuerătură, dar ușoară, ca o adiere de vînt lovî urechile pascariilor.

— Acum auzi?

— Aud, tată, ai dreptate, ie un vapor care nu prea are mult de stat pe valuri, zise tînărul.

— Răpede, băiete, peste un șfert de ceas poate va fi prea tîrziu, du-te de adă odgonul cel gros și cîrligele și tot o dată scoală pe leneșul ceala de lingă foc. Ce băiet! Ce băiet!

Bătrînul numai putea de cîndă cînd își aducea aminte că fecioru-su care ar fi trebuit să vegheze în asemenea timp greu, putea dormi, ba încă dormi bine.

S'a mai auzit o fluerătură, dar acuma mai deslușită, mai puternică. Urlă fluerul vaporului, urlă din răsputeri, neîncetat. Ce-vă grozav ieră în șuerăturile lui, cari se amestecau cu vîjiitul furtunei și cu plesniturele ca din tunale valurilor uriașe.

— Măi, da reu îi mai ieste, șopti pascariul, sărmanul, cîntă cîntecul său de moarte...

S'a auzit și o bubuitură de tun.

— Bre, bre, da grabnic mai iești, ai schimbat muzica.

Bătrînul rîdea încetîșor și tot șoptea: Stăi, băietă, stăi, nu te grăbi...

Tot vorbind și rizînd, își aruncă ochii pe mare, de pe care se auzeau fluerături neînterupte, vroea să vadă vre un semn ce-vă, vre un foc, vre-o scîntee, finare, ce-vă măcar, care să arăte unde se află vaporul. Cu mare ușurință a tras luntrea chiar pe marginea piscului și a întors'o cu botul spre marea. Atunci au venit și feciorii pascariului cu cîrlige și cu alte unelte. Tot o dată clopotul de la clopotniță sună ca de foc. Pe alt pisc alături cu casa lui Vavila aprinseseră un butoiu cu păcură, lingă lumina căruia se vedeau capete de oameni cari cînd se ascundeau cînd se iveau iewă-și în razele focului.

— Aleargă, Dumitre, spre foc și spune băeților să fie gata îndată, poronci fecioru-su bătrînul, să nu uite finarele și cîrligele. La lucru.... Va fi de lucru... numai să nu fie prea tîrziu, mai zicea iew făcîndu-și mîinele de bucurie.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nu mai putea de nerăbdare.

— Ce dracul se codesc oare? S'a stricat lumea, aiștia-s pascari? Îs buni de pus mătăhăli pe la bostănării, dar nu pascari.... Of, of, grele vremi am ajuns.

Feciorul lui cel mai mare rîdea, știea pe bătrîn că-î la lucru pară de foc și că crăpă de nerăbdare.

— Nu mai vin, iew bodogănea moșneagul, dacă aiș putea pe toți i-ași aruncă în marea, trăsni i-ar Dumnezeu, înghiți i-ar dracul, cîni puturoși!

Vorbind așa și tot învîrtindu-se pe lingă luntre, cătă să pătrundă cu vederea întunerecul.

— Nemic, nemic, nici măcar o scîntee!

Vaporul nu mai șueră.

— Na c'am pățit'o, n'am spus iew, îmi vine să crăp! Suflete de ciui, numai la beție îs grabnici. Aprinde-s'ar șpiritul într'inșii!

— Tacî, tată, ce tot nu-ți mai tace liopa? Oamenii îs gata, zise Dumitru, care venise de la foc, după ce înștiințase pe pascari.

Pe dinaintea piscului se auzeau pași mulți, alergau oamenii la luntrile lor.

— Ce tot vorbești tu de oameni, voi sînteți oameni? și plin de minie scuipă moșneagul într-o parte.

Pe urmă și-a luat căciula din cap, și-a făcut de trei ori cruce, s'a suit în luntre și s'a așezat lângă cîrmă. Dumitru așază finariul pe botul luntrei, apoi s'a pus din partea stîngă a luat lopata în mîină și ridicînd'o în sus s'a pregătît de luptă. În mai multe locuri ici și colò se vedeau acuma mulțime de steluțe, ierau finarele păscarilor. Feciorul cel mai mare al batrînului a început a împinge luntrea spre apă și după ce ajunsese botul luntrei de valurile cari se rostogoleau departe de țărm, s'a aruncat și iel în luntre, a apucat lopata în mîină și a afundat'o cu tărie în valuri.

— Otcialivai...ai...ai... strigă batrînul cînd luntrea apucată răpede de valuri a început a zbură în sus și în jos. Mulțime de stele s'ar au de pe val pe val, cînd ascuzindu-se, cînd din nou ieșind din adînc; ierau luntrile Caterlezenilor. Ieră greu, foarte greu, vîntul cu putere grozavă aruncă luntrile înapoi spre mal. Dar o stea mergea înaintea tuturor, zburînd pe valuri și tot zerîndu se din cînd în cînd, ieră finariul lui Vavila. După aceeașă lumină se țineau celelalte luntri.

— Tată nu vezi nemică? întrebă Dumitru pe tată-su, care cu amîndouă mîinele ținea mînunchiul cîrmei și se lăsă pe dînsa cu tot trupul și de abiea putea să ție linia neschimbată. Ceî doi băietani lucrau cu lopețile de le curgeau sudorile. Ierau numai în cămeși și uzî, scâl-dați. La întrebarea băietului batrînul n'a respuns nemică, îi ieră poate rușine să mărturisască că nu vedea de cît noapte neagră.

— Tată, vād o lumină pe valuri... trebuie să fie vre-o luntre...

De bună samă Dumitru vedea un focușor, ceialalți înse nu vedeau nemică: din toți mărinarîi din împrejurimi ieră slăvit pentru ochi, vedea la o depărtare de ne-

crezut. Peste cît-va timp se vedea lămurit o lumină care tot săltă.

— Da, ai avut dreptate, luntrea de la vapor trebuie să fie, vorbi bătrînul singur cu sine.

— Holà... ho... se auzi în curînd după ce peste capul luntrașilor a trecut un val de ȋeră cît pe ce să le restoarue luntrea.

Dumitru lăsă lopata și începù a scoate apa cu o căldare... luntrea se umpluse pe jumătate.

— Holà...ho ... s'a mai auzit acuma lîngă luntrea păsariului.

— Holà...ho... a respuns bătrînul.

De luntre s'a apropiet un vas pe care ȋerau vre-o doi-spre-zece oameni.

— Mai sunt oameni pe vapor? întrebă bătrînul grecește.

— Zece, respunseră de pe luntre.

— Drumul? întrebă ȋear.

— Stambul.

— Marfa?

— Coloniale.

Păsariului ȋi păsă mai mult de marfă de cît de oameni.

— Numele? mai întrebă Vavila.

— *Peloponez*, căpitan *Mavro*.

— Bine, 50 de lire, strigă ȋel cînd luntrea ȋeră acum departe.

— Haide! se respunse de pe luntrea vaporului ca o suflare îndepărtată.

— La dracul, nu-mȋ place mie să am treabă cu zahar și cu smochine. Totul se strică de sare, mornăi Vavila în sine.

În depărtare ca de 10 pași se vedea ce-vă negru, un trup de care valurile se izbeau cu furie și n'ăi mare. Dumitru a slobozit lopata în apă, lemnul s'a lovit de fund. Nu ȋeră adînc de cît de jumătate de stînjân.

Pe năsip, întors cu fundul aproape în sus, zăcea bie-

tul Peloponez. Cînd se trăgeau valurile de la dînsul se auzea cum țîșnea apa din găuri. Iel ieră ancorat cu două ancore, dar furia mării putea să le rumpă și atunci sănătate, numai vedea nime orezul și maslinele de cari se bucură așa de mult pascariul.

De o dată bătrînul a azvirlit de pe botul luntrei un cîrlig de fier și a tras luntrea lingă vapor și îndată toți trei s'au suit pe dînsul. Acolò se sileau niște umbre să puie pe apă o luntrișoară, dar valurile se împotriveau și oamenii își perdeau de geaba vremea și puterile.

În timpul acesta au sosit și celelalte luntri pe cari ierau cîte șese oameni. Tot așa s'au prins de vapor cu cîrligele și de la fie-care s'au suit pe vapor cîte patru inși. Păscariii au început acuma un lucru uriaș. Polo-boacele, sacii și putinele le scoteau din lăuntru vaporului care nu putea să ție mai mult de jumătate de ceas încă. Cum vedeau acești oameni să lucreze în întunerec, ridicînd niște greutateți așa de mari, cum nu cădeau în marea care lovea cu furie vaporul, ieră lucru de minuat. Peste un șfert de ceas luntrile ierau gata încărcate, de abiea se țineau pe apă și luntrașii așteptau comanda lui Vavila ca să plece. Ajutorii căpitanului și cu măriuarii de pe vapor s'au așezat în luntrea bătrînului.

Într'o parte a vaporului, care se plecase cu totul în apă, la lumina unui finariu se auzea: „Cum gîndești bătrîne, mai putem veni încă o dată?” — „Te-ai miera căpitane, furtuna nu contenește, peste vre-un șfert de ceas vîntul se schimbă; acuma ie ușor bate de la resărit, te gonește singur la mal cu vrute cu nevrute; dar ieu socot că schimbîndu-se vîntul vaporul se va desprinde, nu stă adînc în năsip... Apoi, să mai vedem...”

Băieți, a strigat iel tare în cît glasul lui a aco-perit vuetul furtunei: otcialivai!...

— Otcialivai, respunseră mai multe glasuri, s'a auzit liopăitul lopeților și trupurile negre ale luntrilor s'au despărțit de vapor.

Iel ieră părăsit cu totul, aruncat pe o bancă lungă de năsip, de abiea putea să se împotrivescă loviturilor nemilostive ce i le dădea marea. Se întâmplă de multe ori cînd furtuna aşază vre-un vas adînc în năsip, că nu-î trebuie nici ancoră ca să nu-l rumpă vîntul cînd se schimbă. Teama Caterlezenilor la asemenea întâmplări iese să nu-l nămoalească prea iute şi pun în luntri piroanele, bucăţi de lemn şi de fier şi în sfîrşit tot ce se poate duce. De multe ori o parte din păscaii remîu pe vapor şi pregătesc marfa aşă că la întoarcerea luntrei or le pot încărcă într'o clipă. Îi de nespus că 60, 70 de luntri mari de mare ce poartă cite cinci mii de ocale fie-care cu cit 6, 8 oameni pe dînsa pot într'o noapte, dar noapte nu glumă că te apucă fiorile privind furtuna de pe mal, să curăţe de marfă un vapor încărcat cu 20,000 tone.

Dar asta nu ie de ajuns, vaporul îi descărcat, adecă ie prădat, trebuie ca mulţimea asta de marfă să fie ascunsă şi în privinţa aceastea păscaii întrebuintază desişurile de stuh şi mlăştinile Dunărei aşă de întinse pe amîndouă ţermurile cit priveşti cu ochii.

Păscaii noştri se sileau cu lpeţile de le curgeau sudorile. Luntrea, bătrînului greu încărcată stătea în mijlocul luntrelor. Vedeai un şir lung de stele pe marea, se sileau aceştii oameni de fier să se întoarcă o dată, dar bătrînul se hotărise să nu mai vie a doua oară, ştiea iel la ce putea duce asemenea încercare. Mărinarii de pe vapor tare obosiţi şedeau ca nişte saci cu grîu, fără de mişcare. Până ce primejdia ieră mare lucrasera din răspuţeri pe vapor; cînd au so-it păscaii făceau a doua încercare ca să puie pe apă luntre a atreia. Pe cea di'ntăiū ple-caseră doi-spre-zece oameni şi pilotul, pe vapor remaseră 10 oameni cu căpitanul; la întăea încercare de a slobozi luntrea a doua pe apă au fost aruncaţi de valuri şi luntrea azvirlită departe în apă. Bine iese să lucrezi ziua, dar cînd lucrezi noaptea, pe jumătate în apă, pe un vas care cit pe ce să se afunde—ie cam greu.

Acuma sărmanii mărinarii obosiţi şi lipsiţi de putere

ședeau în luntre, puțin înțelegînd ce se petrecea cu dinșii. Cine a fost în luptă pentru a-și scăpa vieața știe bine aceea obosală și nepăsare care te apucă după ce ai înlăturat teama și te simți scăpat.

Atunci pe marea s'a petrecut ce vă neînțeles, o parte din steluțe ce ici coala se zăreau pe mare s'au stîns; zgomotul ce se auzea înapoia luntrei bătrînului s'a potolit, numai înapoite se auzeau glasuri de oameni și luminau cîte o dată finarele de pe luntre.

Ciudat lucru, pe cînd o parte din luntre se apropiea de term, unde se zărea focul butoinului, altă parte fără zgomot se fură spre gura Dunărei.

Bătrînul se făcea că nu înțelege...

— Stați băieți, strigă iel, trageți luntrele în coace... Hei, ian alergați de mai zvirliți ce-vă pe foc, se sînge... Ce dracul nu mai sosesc și tot se uită lung pe marea în toate părțile, voind să vadă celelalte luntre cari nu soseau și cari atunci erau în mijlocul mlăștinilor. Asta o știea iel foarte bine, dar vroea să se arăte și mai departe om cîstit.

Mărinarii de pe vasul părăsit se grămădeau lingă foc și se încălzeau. Pașin le păsă de luntre, de marfă, de vapor și de toate pe lumea asta. Nu mîncaseră de 24 de ceasuri, abia erau calzi, acuma se îngrijau numai de focul care le dădea puțină căldură. Marfa nu era a lor, vaporul de asemenea, erau plătiți, ba încă reu plătiți și se purtau cu dinșii ca cu niște cîni.

Căpitanul aștepta să se facă ziua ca să p'cece la Sulina, să înștiințeze pe agentul companiei de asigurare că vaporul Peloponez a suferit va sfîngere, că o parte din marfă care de asemenea era asigurată a fost scăpată de pascariile de la Caterlez cu preț de 50 de lire turcești.

Se făcea ziua, în depărtare pe mare nu se vedea nici vaporul, nici luntrele pascariilor, dar bătrînul pascariu tot îmblă pe mal din colò în coace și privea.

— Căpitane, zise iel, am pierdut 20 de luntre și 100 de oameni...

— Îmi pare rău, căci cu oameii Domniei-tale s'a pierdut și marfa mea.

Înțelesese iel foarte bine meșteșugul hoților, dar ce să le facă? Cine să-i urmărească în bălțile Dunărei? Cine poate spune câte luntări au fost, cită marfă au încărcat? Cine ar putea descrie tot tabloul îngrozitoriū ce s'a petrecut în noaptea trecută? Sărmanul căpitan se bucură că a scăpat cu vieața. Și iel ieră plătit și lui puțin îi păsă de marfa de care nici nu știea.

Peste zi a sosit și agentul, adus de căpitan, a văzut marfa, a dat din cap și a plătit 50 de lire.

— Ura! Huleai rebiata, se auzea toată ziua în cele cinci crișme din Caterlez.

Tulcea, 1884 Sept. 20.

Șt Besărebeanu.

SETEA DE BANI*)

dramă într'un act.

BCU (prelucrată după Al. Pușkin) Library Cluj

BARONUL

DUCELE

ALBERT, fiul baronului

SOLOMON, jidov cămătariū

IOHANN, sluga lui Albert.

Scena se petrece în Flandra prin veacul de mijloc.

În mijlocul scenei pe planul al doilea ușă mare. În dreapta și în stînga planul întâiu uși lăturalnice, mai mici.—În stînga, pornind de lingă ușă și până în fund, fereastră mare cu geamuri în multe fețe.—Pe planul întâiu, în dreapta, o masă și două jilțuri.—În dreapta și în stînga uzei din fund cite un scrin mare.—Pe scrinul din stînga un coif, un scut și o spadă. Între scrin și ușă o lance răsămată de pãrete.—De asupra scrinului din dreapta o za atirnată în cuiū.—Ușile, masa, jilțurile și scrinul de st-jar.—Toate sînt în stare proastă.

Scena I.

Albert, Iohann.

Albert. Fie ce va fi! dar trebuie să ieaū parte la luptă. Iohann, arată-mi coiful, (Iohann aduce coiful) Străpuns! numai ie bun de nemic. Trebuie să-mi cat altul... Ce lovitură! Afurisit conte de Lorges.

*) POÈMES DRAMATIQUES (LE BARON AVARE) trad. Ivan Tourguéneff et Louis Viardot.—Paris. Hachette et Cie 1862.

Iohann. Vați răzbunat în destul resturnîndu-l de pe cal.
O zi întregă a stat fără suflare și nu se știe de va scăpa.

Albert. Ce-a pierdut el? *Nemic.* Zaua-i venețiană ie tea-
fără. Cit despre piept nu-l ține nici un ban, nu-i nevoit să-și
cumpere altul... De ce nu i-am luat coiful cînd a căzut învins în
luptă? Aveam tot dreptul... I l'ași fi luat de nu mi-ar fi fost ru-
șine de ducele și de doamnele cari ierau față.—Afurisit conte! Mai
bine îmi spărgea capul!... Ș'apoi mai am nevoie și de straiie. Rîn-
dul trecut toți cavalerii ospătînd la masa ducelui ierau numai în
mătasă și catifea, singur ieu ieram cu platoșa pe mine. Mi-am
cerut iertare zicînd că venisem să ieau parte la lupta turnierului
din întimplare. Dar acum ce să spun? O, calicie! calicie!... cum
ne înjosești inima! Cînd contele de Lorges îmi străpunse coiful
cu greaua-i lance, trecînd în goană pe lîngă mine; cînd cu capul
gol am dat pîntenii lui *Emir* și izbîndu-mă ca fulgerul l-am bu-
șit la două-zeci de pași departe, ca pe un mic copil de casă;
cînd toate doamnele au sărit de pe scaunele lor și însă-și *Clo-*
tilda, coperindu-și fața, țipă fără voie; cînd trîmbițile toate slă-
viră vîrtoșiea astei lovituri, nime nu-și dădă samă de cea ce pri-
cinui vitejia și îngrozitoarea-mi putere... Ieram nebun de ciudă,
văzîndu-mi coiful dogit. Ce mă făcuse așa de viteaz?... Zgîrcenia!
Da, zgîrcenia!... Nu-i ie greu să te parșivească cînd trăești subt
un coperemint cu tata. Cum îi mai iese bietului *Emir*?

Iohann. Tot șchioapătă. Nu-l puteți încălecă

Albert. Ah, voiți cumpăra șargul... Bine că nu-i scump!

Iohann. Scump, nu; dar n'avem frîntă para.

Albert. Ce ți-a spus hoțul de Solomon?

Iohann. A spus că nu vă mai poate împrumută bani fără amanet.

Albert. Amanet? Dar pe unde vrai să ieau ceva de ama-
netat, vită ce iești?

Iohann. Asta i-am spus și ieu.

Albert. Și ce a zis?

Iohann. A prins a se căina și a se scărpină în cap.

Albert. Dar, trebuia să-i spuî că și tata ie bogat cit un
Jidan și că mai curînd saū mai tîrziu tot ieu am să-i moștenesc
bogățiile, dobitocule!

Iohann. Asta i-am spus și ieu.

Albert. Și ce-a zis?

Iohann. A prins a se scărpină în cap și a se căina.

Albert. Tîrtanul dracului!

Iohann. S'a ținut grapă de mine și-acum așteaptă să-l primiți.

Albert. Așa! Apoi lasă pe mine! Zi-i să vie. (Iohann iese pe ușa
din fund). Nu-i daū drumul pân' nu scoate bani. (Iohann și Solomon
întără).

Scena II.

Albert, Iohann, Solomon.

Albert (lui Iohann). Păzește-ne de tata! (Iohann se închină și iese).

Solomon (intrind). Sluga plecată.

Albert. Ah, prietene! (în parte) Tirtan afurisit! (tare) Cinstite Solomoane, fă bine și vină mai încoa... Ce aud? Drept ie că nu mai împrumuți pe credet?

Solomon. Ah, slăvite stăpîne! jur c'ași da cu toată inima; dar n'am cum. De unde să ieș bani? Am calicit cu toții făcînd bine la magnați. Nime nu plătește. Chiar ieu veneam să vă rog să-mi dați înapoi... batăr o parte...

Albert. Dar, hoțule! De-ași avea bani crezi c'ași vrea să mai am vr'o daraveră cu tine!... Ce mai atîta, nu fii îndărăptnic, Solomon dragă. Hai scoate gălbănașii, dă-mi vr'o sutișoară, știi fără să-ți cotrobăesc buzunările.

Solomon. O sută! Ah, dac' ași avea o sută de galbeni!

Albert. Apoi bine Solomoane, nu-ți ie rușine să nu-ți ajuti prietenii?

Solomon. Pot să jur!..

Albert. Ian tac! Vrai să-ți dau ce-va amanet? Iești smiuit pe semne! Ce vrei să-ți dau amanet? O piele de porc? De-aveam ce-va care să facă parale, nemeream ieș tîrgul de mult. Ș'apoi nu te mulțamești cu cuvîntul unui cavaleriū, cine ce iești?

Solomon. Cuvîntul Dumneza-voastră, cît iți trăi face mult, foarte mult. Ca și iearba fierului, poate să vă deschidă toate sipetele bogasierilor din toată Flandra. Dar daca mi-l dați mie, unui serman evreū, și apoi să se întîmple, ferească Dumnezeu, să muriți, atunci în minele mele ar fi ca cheea unui sipet zvîrlit în fundul mărilor.

Albert. De murit am să mor o dată; dar nu înaintea tatei.

Solomon. Cine știe? Noi nu sîntem stăpîni pe zilele noastre, nici nu știm cît o să trăim. Un tînar, ieri zdravăn cît un munte îl vezi că a-zi moare și patru moșnegi îl duc găfuind la groapă pe umerii lor gîrboviți.. Baronul ie voinic, cu mila lui Dumnezeu poate s'o mai ducă încă vr'o două zeci, poate chiar trei-zeci de ani...

Albert. Aiurezi Tirtane? Peste trei-zeci de ani voiū avea cinci-zeci, și atunci ce-ași mai face cu banii?

Solomon. Cu banii? Cu banii ai ce face ori și cînd și la ori ce vristă. Dar omul cît ie tînar se uită la bani ca la niște robi ai plăcerilor lui, îi împrăștie fără samă și socoteală; pe cînd bătrîn se uită la ieși ca la niște prieteni siguri, credincioși și ține la ieși ca la ochii din cap.

Albert. O! tata nu se uită la bani nici ca la niște robi, nici ca la niște prieteni, ci ca la niște stăpîni. Iel îi slujește; și încă cum! Iel ie robul lor; ie ca un cîne în lanțug. Poftim, trăiește într'o hardughie neîncălzită, bea numai apa, miuîncă pine goală și tremură de frig, de nu poate închide ochii noaptea întregă; în vreme ce aurul lui se lăfoește și mucezește în tainiți... Dar las pe mine! mi-a pica iel o dată în palmă aurul ista... Poiu aeresi ieu!

Solomon (în parte). Da, la moartea baronului au se curgă mai mulți galbeni de cît lacrimi! (tare) Deie Dumnezeu să moșteniți cît mai curînd.

Albert. Amin.

Solomon. Ce-î drept, s'ar putea ușor...

Albert. Ce?

Solomon. Vraû să zic c'ar fi un mijloc...

Albert. Ce mijloc?

Solomon. Ieu, un bătrîn; prieten al meu; un Jidov; un biet negustoriu...

Albert. Un cămătariu ca tine? Orî ce-va mai ciustit?

Solomon. Nu, lumiate, Tobi, are altă negustorie, face niște picături... Îi lucru mare!... Să vezi cît îs de bune...

Albert. Iei, și? Ce-au de a face picăturile?...

Solomon. N'ai de cît să puî într'un păhar în apă... Trei picături ie destul. N'au nici gust, nici culoare... Și omul fără tăeturî, fără durere de inimă, fără suferință, moare încetișor.

Albert. Prietenul tău vinde otravă?

Solomon. Da... și otravă.

Albert. Iei, și? Nu cumva te duce mintea să-mî dai în loc de bani vr'o sută de stecle de otravă drept un galbăn una...? Așa-î?..

Solomon. Mă luați în ris. Nu; vream... Poate că Dumnea-voastră... Credeam;... poate c'a venit vremea să moară baronul.

Albert. Cum să otrăvesc pe tatul meu? Ș'ai îndrăznit..., fiului său!... Iohann! (Iohann intră) înșfacă-l!... Ai îndrăznit! Dar nu te-ai giudit, duh spurcat! cine! șerpe! că am să pun să te spînzure la poarta castelului?

Solomon. Iertați, am greșit;... șugueam.

Albert. Iohann! O funie!

Solomon. Am... șuguit. Zic zeu!... (scoate o pungă) Iaca bani!

Albert. Afară cine! (Solomon fuge pe ușa din fund). I ca, unde m'a împins zgîrcenia tatei! Iaca, ce îndrăznește să-mî cuvinteze un Tirtan! Dă-mî un pahar de vin; m'a apucat un tremur!... am nevoe de bani. Iohann! fuga după iel și-î lea galbenii... Iuda dracului!... (Iohann dă să fugă) Nu, stăi! galbenii lui ar puți a vînzare ca și cei trei-zeci de arginți ai strămoșului său... Ți-am cerut vin!

Iohann. Nu mai iese nici un strop.

Albert. Dar vinul, trimes în dar de Raymond din Spania!

Iohann. Am dus ultima butelcă firarului când ieră bolnav.

Albert. Ah, da îmi aduc aminte! Dă-mi atuncea apă... (Iohann iese pe ușa din fund). S'a sfârșit! Mă duc să cer ducelei dreptate. Trebuie să silască pe tata să îngrijască de mine ca de un fecior de neam, nu să mă ție ca pe un guzgan în fundul unei pivniți. (Iohann aduce apă) Hai cu mine! (Iese prin fund)

Iohann. (Bea apa stringînd din umere).

Albert (în șafă). Iohann!

Iohann. Iaca vin! (fuge prin fund).

S c e n a III.

Baronul (singur)

Baronul. (După un timp se ivește în deschizătura ușei din fund, se uită după Albert și Iohann apoi intră cu pază și închide toate ușile). Cum un tânăr nesocotit așteaptă ceasul de întilnire cu vr'o șmecheră leliță, ori cu vr'o netoată pe care a înșelat-o, ast feliu și ieu am așteptat să fiu singur ca să-mi pot revedea în liniște tainițele credincioase... zi îmbelșugată! Pot să mai adaug într'a treia tainiță, încă deșartă, o mîină de galbeni, astă-zi adunați... (privește aurul din mîinasa) Asta pare mai nemic... dar comorile cresc pe 'ncetul.—Am cetit nu știu unde, că un crai puternic poronci o dată oștenilor săi ca fie-care di'ntre iei s'aducă cîte-o mîină de țernă într'acela-și loc; și o mîindră colină se înalță; și craiul de pe a iei culme putu să privească, plin de bucurie, și șesul albit de corturi și marea pe care lunecau nenumăratele-i vase. Ast-feliu și ieu, aducînd zilnicu-mi bir, a-zi o leacă mîini o leacă am durat colina mea; și din virful iei pot să privesc și ieu tot ce-mi ie supus. Ce nu-mi ie supus? De aici pot stăpîni lumea ca și un duh ceres. N'am de cît să vreu și palate mîindre se vor ridica; zinele zburdalnice vor grăbi spre încîntătoarele mele grădiui; muzele îmi vor aduce darurile lor; liberul geniu mie se va închină... Și virtutea și munca cu chinurile sale vor aștepta de la mine, pline de umilință, răsplata lor.... N'ași avea de cît să șuer și crima singerînd mi se va îmfațoșa tîrîndu-se pe brînci, ascultătoare și tremurînd... și-mi va linge mîina; și-mi va cătă țintă'u ochi, cercînd să dezlege vroința mea... Totul îmi ie supus mie, ieu nu sînt nimăruî căci nu știu ce ie pofta. Îs liviștit, îmi știu puterea și asta-mi ie destul. (privește aurul din mîinasa). Da, asta pare puțin și cu toate aceste cîte griji, înșelăciuni, minciuni, cîte lacrimi, cîte rugăminți, cîte blăsteme sînt adunate aci! Iată un galbăn, șters și fără zîmți, mi l'a dat astă-zi o vădană; dar cu cît greu! A stat jumătate de zi sub fereasta mea cu o droaie de

copii, îngenunchiată și scîncind la rugăminti. O ploaie răpede și rece căzù, stătù și căzù din nou, fațarnica, nici că se urnea! Ași fi putut s'o alung, dar ce-va-mi șoptea în taină că adușese datoria bărbatului său... Nu cred, gîndeam în gîndul meu, că vrea să împlie grosul chiar de mîni. Și istalalt galbăn, mi'l'a adus Thibault. De unde dracul l'a luat leneșul? Fără îndoială l'a furat; ori poate, la drumul mare... noaptea,... într'un codru!... Da, dacă toate lacrimile, toată sudoarea, tot sîngele scurs pentru aurul tic-sit aci, ar putea să țîșnească de-odată din pămînt, s'ar întocmi un nou potop și m'ar îneca lîngă odorul meu!... Dar vremea trece. Pot să... (cată cheea). De cite ori vreau să deschid vr'una din tainitele mele simt un fior tot o dată fierbinte și de gheață. Nu ie frica! O nu, de cine și de ce mi-ar fi frică? Am cu mine spada; și vrednicu-mi oțel răspunde de aurul meu;... dar nu știu ce simțire neîuțeleasă îmi strînge inima!... Doctorii zic că unii oameni găsesc o stranie plăcere în omor. Cînd vir cheea în broască, simt cea ce trebuie să simtă și i-ei cînd împlintă cuțitul în trup... Ie îmfiorător și plăcut în acela-și timp! (Merge la ușa din fund, cată în sculpturile privazului din dreapta borta cheei, o găsește și descuie.—Partea de pîrete di'ntre ușa și scrin se acufundă și se vede o îfundătură în zid, care cuprinde afară de bani o mulțime de odoare de mare preț). Iată bucuria mea! (aruncă mina de galbeni în tainiță). Haide și voi! Destul de cînd rătăciți prin lume, destul de cînd slujiți poftele și nevoile omenești, dormiți de-acum somnul pacinic al puterei și liniștei eterne, cum dorm zeii în ceriurile adînci.... Fie a-zi zi de serbătoare! Hai să vă privesc la o laltă dragi comori; să-mi desfăt vîzul cu sclipirile voastre. (Apasă un resort. Scrinul și pîretele pînă d'asupra cuiului în care ie atîrnată zaua se acufundă.—Apoi apasă un alt resort și remășița pîretului, de la scrin și pînă în colț, se acufundă). Is cît și un craiu!.. Ce sclipire fîrmecătoare! Ce împărăție! Cît e de puternic și cît îmi ie de supus! Iată fericirea, iată gloria, iată cîntea!.. Is cît și un craiu!... Dar după mine, cui trebuie să remiie astă putere? Moștenitoriul meu, un smîntit, un cheltuitoriu, tovarăș la ori ce nerușinate desfrînări.... Abiea voiî închide ochii și iel însoțit de un stol de lingușitori și lingăi, după ce-mi va fură cheele de pe hoitul meu, va deschide tainițele rizînd și comorile mele se vor împrăștiea în vînt!... Dar cu ce drept? Adunat'am oare astă bogăție dormind ori petrecînd? Cine știe de cite am postit, cine știe cît mă ține astă avere, cite poște îmfîrinate, grijî mohorite, cite zile fără odihna și nopți fără somn?... Fiul meu își va zice iel oare că inima mea a prins mucegaiu și că n'am știut ce-i pofta împlinită; ori că cugetul nu m'a încolțit nici odată. Cugetul, astă fîeară care-ți sfîșie inima cu ghiarele sale; cugetul, ast musaferiu nepoftit, ast creditor neînblînzit, ast vrăjitor care-ar turbură chiar și pacea mormintelor și le-ar face să-și svîrle leșurile afară?... Nu! Nu! cîști-

gă-ți singur avuția, suferi!... Și atunci vom vedea, nesocotite, dacă vei împrăștierea ceea ce vei fi adunat vârsînd sudori de sînge... O! dac'ași putea ascunde aste tainiți privirilor nevrednice! Dacă mort, ași putea ieși din groapă să mă pun înaintea lor, stafie păzitoare! Dacă le-ași putea apăra în veci contra tuturor! (s'aude sunînd din corn). Cine-va! (Inchide răpede tainițele, deschide ușele și iese prin fund).

Scena IV.

Albert, Ducele.

Albert. Credeți, Sire, c'am suferit cît am putut rușinea asprei nevoi.... De-ași mai putea răbdă nu m'ași fi plîns.

Ducele. Te cred. Un nobil cavaleriu ca Dumnea-ta n'ar învinovăți pe tatul său, dacă n'ar fi silit. Puțini fi sînt așa de haini ca să facă pe nedreptul o asemenea faptă. Fii fără grija. Voiu vorbi cu baronul. Îl voiu face să înțeleagă cu binișorul.... Datu-i-ai de știre că sînt aci.

Albert. Da, sire, am zis să-l vestească.

Ducele. Ie mult de cînd nu ne-am văzut. Ieră prietenul bunului meu.... Îmi aduc aminte de iel de cînd ieram copil; mă suia pe calul său și mă coperea cu greu-i coif, greu cît un clopot. (uitîndu-se pe ușa din fund). Cuiu ie bătrînul ceala? Nu ie iel?

Albert. Iel sire.

Ducele. Întra în odaia de alături. Te voiu chema îndată ce-l voiu îndupleca.

(Albert intră în stînga. Baronul intră prin fund).

Scena V.

Ducele, Baronul.

Ducele. Baroane, îmi pare bine că te gădesc zdravăn și voios.

Baronul. Și ieu mulțămesc ceriului, Sire, că v'am văzut în casa mea înainte de a închide ochii.

Ducele. Ie mult baroane de cînd nu ne-am mai văzut, un amar de ani! Îți mai aduci a minte de mine?

Baronul. Sire, îmi pare c'a fost ieri. Ah, ierați un copil zburdalnic... Răposatul duce îmi zicea adesa: „Filipe, ast-feliu mă „chiamă, ce zici de plodul ista? Peste vr'o două-zeci de ani vom „fi niște nătărăi pe lingă dînsul“. Pe lingă tine, Sire.

Ducele. Ne vom împrieteni din nou. De ce nu mai dai pe la curte?

Baronul. Am îmbătrînit Sire; ce-ași mai cătă pe la curte? Sire sînteți tînăr, vă plac turnierele, petrecerile și ieu într'astea numai am nici un rost... Dacă cerul ne-ar trimite sabie în țară,

ași fi gata să-mi încălec gemind calul și ași mai avea poate puterea să trag spada întru apărarea voastră.

Ducele. Baroane, îți știu credința. Ai fost prietenul bunului meu, tatul meu ținea mult la Dumnea-ta și ieu vecinic te am socotit cavalier viteaz și credincios. Dar să ne punem jos .. Ai copii baroane?

Baronul. Un singur fecior.

Ducele. De ce nu-l văd între curtenii miei? Curtea acum nu-ți place ;... dar un tânăr de vrîsta și sama sa nu trebuie să stea departe de noi.

Baronul. Feciorul meu nu bate cu plăcerile lumești și zgomotoase, îi selbateg de felul lui și morocănos. Cutrieră codrii într-una, ca un pui de cerb.

Ducele. Selbătăcia asta nu ie bună!... Dar las!... Să-l prindem la curte și apoi ușor îl vom deprinde cu veselile, balurile, turnierele. Treimete-mi-l și hotărăște-î, de cheltuială, o sumă potrivită cu rangul său ... Încrețești sprincenile.... Ți-î reu poate?

Baronul. Nu, Sire, nu mi-î reu ;... dar m'ați turburat. N'ași fi vrut să vă arăt... mă siliți să vă spun de fiul meu, ceea ce ași fi vrut să v'ascund. Sire, din nenorocire, ie nevrednic de bunătatea voastră. Nevrednic de a vă atrage luarea aminte... Își nenorocește tineretele cu innăravirile și nesocotința unui traiu mișav.

Ducele. De sigur, baroane, asta ie din pricină că trăiește singuratec. Singuratatea și trîndăviea strică tineretul. Tremete-mi-l; fă cum zic ; și va uită apucăturile luate din pricina urîtului și a singurătăței.

Baronul. Iertați-mă, sire ; dar..., la drept vorbind, nu mă pot îndupleca.

Ducele. De ce ?

Baronul. Nu siliți pe un bătrîn...

Ducele. Ba vroiū să știu pricina împotrivirei.

Baronul. (după o tăcere). Îs pornit contra fiului meu.

Ducele. Pentru ce ?

Baronul. Pentru o crimă ?

Ducele. Ce crimă ? spune !

Baronul. Iertați, Sire.

Ducele. Ie ciudat de tot ! Se fie oare vr'un lucru așa de îngrozitoriu ?

Baronul. Da, îngrozitoriiū.

Ducele. Ce-a făcut ?

Baronul. A vrut... (mai încet) să măucidă.

Ducele. Să teucidă ? Dar dacă ie așa îl voiū da pe mina dreptăței ca pe un nelegiuit.

Baronul. Nu voiŭ cătă să-i dovedesc crima, cu toate că știu foarte bine că-mi așteaptă moartea,... cu toate că știu asemenea că s'a încercat să mă....

Ducele. Ce ?

Baronul. Să mă prade !....

Scena VI.

Ducele, Baronul, Albert.

Albert. (repezindu-se din odaia din stînga). Spui minciuni, baroane!

Ducele. (lui Albert răstit) Cum ai îndrăznit să întri ?

Baronul. Tu !... aici ? Tu !... ai îndrăznit ?... ai putut glăsuia asemenea vorbă tatului tău ? Spun minciuni ?... Și în fața suveranului nostru ! și cum, miea !... Ce, numai sînt oare gentilom ?

Albert. Iești un minciunos !

Baronul. Minciunos !... Și cerul nu te-a trăsнит încă ? Sfinți respălători ! De-î așa ridică asta !... (îi aruncă mănuașă) și spada să ne judece !

Albert. (iea mănuașă) Mulțămesc !.. Ieată Intăiul lucru dăruit de tata.

Ducele. Ce-am văzut ? Ce s'a îndrăznit înaintea mea ?... Un fiu primește provocarea bătrînului său tată ? În ce timpuri am pus pe fruntea mea corona ducală !

Baronul. Minciunos !...

Albert. Tălhariu !...

Ducele. Tăceți amîndoi !... Tu bătrîn fără minte și tu pui de tigru. Hai lasă ! dă-mi mănuașă ! (îi smuncește mănuașă) O încleștase ca în ghiare, fieara ieși ! Și nu îndrăzni să mai dai ochii cu mine până nu te voi chema. (Albert iese prin fund) Și tu nenorocit bătrîn !... Nu-ți ie rușine ?...

Baronul. Iertați, sire ; nu pot sta în picioare... Genunchii mi se îndoiaie. Mă innăduș !... mă innăduș !... Unde mi-s cheile ?... cheile !... (cade într'un jîlț cătînd cheile).

Ducele. Își pierde simțirea, moare !... Doamne ce timpuri înăsprite ! Ce inimă de fier !

Baronul. Cheile !... (dă de smocul cu chei, îl ridică până lingă ochi, apoi îl scapă) Che !... Cheile !... (moare).

(Perdeaua cade.)

V. G. Mortzun.

*Despre dialectul Moldovenesc *)*

(urmare)

Innainte de a mai da lămuriri în privința dialectului moldovenesc, voi pune aici o probă de limbă scrisă foneticeste curat, pe cît mi-a stat prin putință cu caracterele noastre tipografice.

Ce bine ar fi, dacă ar voi abonații noștri să ne trimeată probe de limbă de pe acolò pe unde trăesc și să ne noteze ce particularități moldovenești nu sînt cunoscute pe acolò ! Așteptînd asemenea fericire, facem ce putem.

Oamenî naltî *)

(anec. pop.)

Într'o țară unde-vă
Și'ntr'o vreme pe cînd-vă
Fost'a fost un împărat
Prea chipos și nalt de stat;
Iear viziriu avea voinic,
Dar mărunt de stat, mai mic.

Într'o zi pe cînd ședeau
Și'ntre dinșii sfătueau,
Nu știu cum s'a întimplat
Că viziriul înciudat
Pre'mpărat l'a cam brăzdat
Și cu o vorbă l'a'ncrunțat
Cît ieră de împărat.

Împăratul i-a fost zis
Că-i de stat prea mic și-a ris;
Iear viziriul supărat,
Zis'a cătră împărat:
„Ceî ce sînt de stat mai micî
Sînt cumiņți și sînt voinicî;
Iear ceî naltî și deșirați
Sînt nebunî și zvînturați
Și de vraî să-ți dovedesc
Ieu porunca'tî împlinesc.“

Oamini nalt

(anec. pop.)

Într'o țari undi-vă
Și'ntr'o vremi pi cînd-vă
Fost'o fost un îparat
Prea chipos, șinalt di stat
Iear viziri avè voinic
Dar mărunt di stat, mai n'ic.

Într'o zî pi cînd șide
Și'ntri dinși sfătue
Nu știu cum s'o întinplat
Ci viziriu înciudat
Pi'parat l'o cam brazdat
Și c'o vorbi l'o'ncrunțat
Cît ieră di îparat.

Îparatu i-o fost zis
Ci-i di stat prè n'ic ș'o ris;
Iear viziriu suparat:
Zis'o cătri îparat:
„Ciî ci sînt di stat mai n'ici
Sînt cumiņț și sînt voinicî;
Iear ciî nalt și deșiraț
Sînt nebunî și zvînturaț
Și di vraî să-ț dovedesc
Ieu porunca't ținplinesc“.

*) Vezi No. 19, 20, 22—23 an III „C“.

*) Anecdota iese de T. D. Speranța vezi No. 19 an III „C“.

Împăratul porunci
Ca să facă cum va și
Până cînd va dovedi
Și porunc'a poruncit
Ca să cate negreșit,
Dacă vrea să mai trăească
Pre la curtea împărătească,
Să-i aducă drept dovadă
Vr'o trei oameni nalți să-i vadă
Fi vor teferi ori nebuni
Și zăluzi și căscăuni?

Împăratul porunci
Și viziriul se primii
Și dădù poruncă grabnic
De strigă prin tîrg și crainic
Ca cei nalți de stat să vie
Că-s chemați la'mpărăție.
Prin tîrg crainicii strigară
Și la curte s'adunară
Oameni mulți și nalți de stat
Tocmai cum au fost chemat.
Alegînd vr'o trei i-a pus
Într'o casă'n curte sus
Și-acolò puțin șezînd
La'mpărat s'au dus pe rînd.

Cel di'ntăiū care-a venit
Șchiop și ciunt s'a nemerit.
Împăratul l'a'ntrebat:
Cum de-i ciunt și de-a șchiopat?
Omul zice: „Împărate,
Ieu sînt dascăl din păcate
Și'ntr'o vreme am poruncit
Ca școlarii nesmiutit
Ori și cînd voiū strănută
Ori și unde s'a'ntimplă*
Din mîni tot să lase jos
Și să-mi strige: *sănătos!*
Într'un glas cu toți de-o-dată
Și din palme toți să-mi bată.
Deci cu această învățătură

Împaratu porunci
Ca si faci cum a și
Păni cînd va dovidi
Și poronc'o poroncit
Ca să cati nigreșit,
Dacă vre si mai trăiasci
Pi la curtia împărătiasci
Si-i aduci drept dovadi
V'o trii oamini nalț si-i vadi
Ci-or teliri ori nebuni
Și zăluz și căscăuni?

Împaratu porunci
Și viziriu si primii
Și dadù poronci grabnic
Di strigă prin tîrg și crainic
Ca ciî nalț di stat si vie
Ci-s chemaț l'a'npărății.
Pin tîrg crainicii strigari
Și la curti s'adunari
Oamini mult și nalț di stat
Tocma cum o fost chemat,
Alegînd v'o trii i-o pus
Într'o casî'n curti sus
Ș'acolò puțin șazînd
L'a'npărat s'o dus pi rînd.

Cel di'ntăi cari-o vinit
Șchiop și ciunt s'o nimerit.
Împaratu l'o'ntrebat:
um di-i ciunt și di-o șchiopat?
Omu zici: „Împarate,
Ieu îs dascil din păcate,
Și'ntr'o vremi-am poroncit
Ci școleri nesmintit
Ori și cînd-oiū stărnută,
Ori și undi s'a'ntimplă,
Din mîn tot si lesi ios
Și si-n'i strigi: *sănătos!*
Într'on glas cu tăț di o dati
Și din palmi toț si-n'i bati.
Deci cu aiaști'nvățături

*) Ar fi trebuit curat literar: *se va întimpla*, în versuri înse se poate primi și forma moldovenească pusă de autoriū. NR.

Luni și ani mai mulți trecură
Până când mi s'a'ntîmplat
Că băieții mi-au scăpat
Scoțind apă, ca din mină,
Un coferu într'o fîntină.
Cînd mi-au spus am alergat
C'o fringhie m'am legat
Și băieții toți s'au pus
Să-mi dea drumu'ncet de sus
Până cînd va fi să pot
Pe coferu să-l prind, să-l scot.
Am intrat coferu-am prins
Și veneam afară 'ntins,
Căci băieții toți trăgeau
Să mă scoată se sileau
Tocmai, înse, cînd la gură
Niște raze'mi străbătură
De la soare'n ochi și nas
Și-un strănut atunci am tras...
Cînd stărnut, atunci de o dată
Toți în palme'ncep să bată,
Iear ieu cad și mă stîlcesc
Și șchiopez și mă ciutesc“.
Împăratul ascultînd
Zise, vorba încurcînd:
„Chiar nebun nu prea se pare,
Dar prea multă minte n'are.“

Cel de-al doilea cînd vine,
Un obraz cu mîna-și ține.
Împăratul îl prăvește
Și-apoi ieară-și poruncește:
Ca să-î spuē ce-a pățit
Și'n ce chip s'a betejit?

Iel începe: Împărate
Ieu sînt dascâl, din păcate,
Și școlarii într'o zi,
Nu știu cum se nemerî,
Au venit cu toți, mi-au spus
Că sînt bolnav și s'au dus
La un doctor ca să-l chieame
Să mă vadă mai din vreme.
Iear în urmă ieu gîndesc

Luni și ai mai mult trecură
Păni cînd n'i s'o'ntîmplat
Ci băieți n'i-o scapat
Scoțind apă, ca din mină,
Un coferu într'o fîntini.
Cînd n'i-o spus am alergat
C'o fringhii m'am legat
Și băieții tăț s'o pus
Și-n'î dei drumu'ncet di sus
Păni cînd a ci si pot
Pi coferi sî-l prind, sî-l scot.
Am intrat coferu-am prins
Și vinem afarî'ntins,
Ci băieți tăț trăgē
Si mă scoati si silē.
Tocma, însi, cînd la guri
Niști razi'n'î străbături
Di la soari'n ochi și nas
Ș'on stărnut atunci am tras
Cînd stărnut, atunci di o dată
Tăț în palmi'ncep si batî
Iear ieu chic și mă stîlcesc
Și șchiopez și mă ciutesc.“
Împaratu ascultînd
Zisē, vorba încurcînd:
„Chiar nebun nu pre si pari,
Da pre multî minti n'ari“.

Ceal de-a doilea cînd vini,
Un obraz cu mîna-ș țini.
Împaratu îl prăvești
S'apoi iarî-i poroncești
Ca si-î spui ci-o pățit
Și'n ci chip s'o betejit?

Iel începi: „Împarati,
Ieu is dascîl, din pacati,
Și școlerii într'o zî,
Nu știu cum si nimerî
O vinit cu tăț n'i-o spus
Ci sînt bolnav și s'o dus
La on doftur, ca sî-l chemî
Si mă vadî mai din vremi
Iear în urmă ieu gîndesc

Doctorii cum lecuiesc
 Și atunci știind prea bine
 Că un doctor cum îți vine
 Pân la altă vindecare
 Te oprește de mîncare,
 Pân ce doctor îmi aduc
 M'așezai ce-vă să'mbuc,
 Mîncam ouă, dar de-odată
 Ieată doctorul s'arată,
 Pe cînd tocmai am fost pus
 Ieu în gură un gălbănuș.
 Cînd îl văd, mă zăpăcesc,
 Dau să-l lepăd, nu'ndrăznesc.
 Și'utr'o vreme da-al de acele
 Îl dădui după măsele.
 Iear cînd doctoru-a intrat
 Și-mi văzù-un obraz înflat
 Puse mina, pipăi,
 Mai stătù, se răzgîndi
 Și'ntrebă apoi de mine
 De mă doare. De rușine
 Că mă doare chiar i-am spus,
 Atunci doctorul s'a pus
 La tăiat și spintecat
 Și obrazul tot mi-a spart
 Și mi-a scos din gură ieară
 Gălbănușu'ntreg afară.
 Uit-te,** vezi ce avuși în gură?
 Coșogemite coptură! !
 Iel îmi zice: „Vezi ce-avuși?“
 Ieu mă uit la gălbănuș
 Și de doctor vindecat
 C'un obraz remas'am spart.“

„Iea acesta-î hotărît
 Chiar năuc desăvîrșit!“
 Zise-acuma împăratul
 Și strigă să vie altul.
 etc...

(va urma)

Dofturi cum lecuiesc
 Și atunci știind pre ghini
 Cî un doftur cum îți vini
 Pân la alti vindicari
 Ti oprești di mîncari,
 Pân ci doftur în'i aduc
 M'așazăi ce-vă și'mbuc.
 Mîncam ou***, dar di-o dati
 Iatî dofturu s'aratî,
 Pi cînd tocma am fost pus
 Ieu în guri on gălbănuș,
 Cînd îl văd mă zăpăcesc
 Dau sî-l lepîd, nu'ndrăznesc
 Și'nr'o vremi de al di-acele
 Îl dădui după măsăli,
 Iear cînd dofturu-o intrat
 Si-n'i văzù-on obraz înflat
 Pusî mina chipui
 Mai stătù, si răzgîndi
 Și'ntrebă apui di mini
 Di mă doari. Di rușini
 Cî mă doari chiar i-am spus
 Atunci dofturu s'o pus
 La tăiet și spinticat
 Și obrazu tot n'-o spart
 Și n'i-o scos din guri iarî
 Gălbănușu'ntreg afarî:
 „Uiti, vez ci-avuș în gurî?
 Coșogemiti copturi! !“
 Iel în'i zici: „Vez ci-avuș?“
 Ieu mă uit la gălbănuș
 Și di doftur vindicat
 Co'n obraz rămas'am spart“.

„Ia, aista-î hotărît
 Chiar năuc disăvîrșit!“
 Zisi-acu și împaratu
 Și strigă sî vie altu.
 etc...

I. Nădejde

**) . Ar fi trebuit *uită-te*, la noi se zice înse și *uiti-ti* și *uiti* au-
 toriul a întrebuintat forma *uite*, udică a literarizat formă popu-
 lară. NR.

***). *ou* are două silabe *o-u* și ieste în loc de *ouă* se zice și *ouu*
 pentru *ouă*. NR.

tub digestiv și se hrănește absorbind prin pereții trupului său hrană din intestine. Fie care bucățică are în sine un apărat care produce ouă și altul care produce spermatozoari. În dată ce în o bucățică sau segment de tenie ouăle sînt gata acesta se deslipește cu totul de animal și de obicei îl dat afară. Din aceste bucăți ouăle împrăștiindu-se ajung, sau prin apă sau împreună cu alte materii, să fie înghițite de unele animale de ex. de porci ori de vite albe. O dată ce ouăle de tenie au ajuns în stomahul acestor animale li se topește învălișul prin ajutorul sucurilor ce slujesc la mistuire și se desvoltă niște embrioni mici acoperiți cu un feliu de prelungiri subțiri ca perii, iar la cap cu niște cîrligele. Acești embrioni fiind foarte subțiri străbat prin pereții intestinelor în sînge, de cătră care sînt duși în felurite părți ale trupului, și așezați în mușchi, în grăsime în crieri sau în plămîi. Odată ajunși aice se învălesc în o beșică și formează așa numiții cisticerci. Oamenii ori animalele mîncînd niște carne care are în ȳea cisticerci de tenie, din aceștiea capătă îndată tenie, dacă carnea nu ȳeră bine fiertă ori friptă, cisticerci așezîndu-se la crier pot produce nebunie.

Tot un soi de tenie au și miștele, o capătă mîncînd șoareci cari au cisticerci de tenie. Cîinii au adesa un soi de tenii și de la ȳei se întîmplă că oamenii înghit ouă; iar aceste ca de obicei se desvoltă în tubul digestiv și de aice străbat în sînge se așază la plămîi de exemplu unde se învălesc într'un învăliș tare și adesa ajung până la mărimea unui cap de om.

Căpierea oilor ȳeste pricinuită de cisticerci unei tenii de la cîne, care se așază în crierul oiei.

Gălbaza de care mor milioane de oi în Engletera ȳe pricinuită tot de un musaferiu din timpul viermilor.

Ouăle de galbază nu se desvoltă în oae; ci după ce au fost aruncate afară se prefac în niște embrioni cari înnoată prin ajutorul unor prelungiri foarte subțiri.

După aceea se întîmplă de întră într'un animal inferior, aice embrionul se mai schimbă ce-vă și poartă

numele la unele gălbăzi, de *rediea*, la altele de *sporocist*. Din aceste se fac niște viermi mici de tot numiți cercari, aceștia samănă a gălbază; numai au coadă care le ajută la înotat. După cît-va timp se vîră în vre-o plantă ori în vre-un animal nevertebrat mai ales în niște culbeci mici cari stau pe ierabă iear oile înghit pascînd și acești culbeci de la cari capătă gălbaza. Gălbaza trăește de obicei în țeviile prin cari se varsă fierea.

Trichinile sînt ieară-și niște musaferi ce trăesc pe socoteala altora. Acestea de și parăsite dar au ramas mai superioare de cît tenia. Au aparat digestiv au sistem nervos nu sînt ermafrodiți și nasc puii vii. Și iele trec prin două animale pănă ce se reproduc. *)

Trichinile se găsesc de obicei la porci, aceștia le capătă mîncînd diferite putregiuni, necurățeniî orî guzganî, din cari capătă trichini închistate, adecă invălite în niște beșici, acestea se topesc în stomah iear trichinile rămăind slobode se desvoltă mai departe, se reproduc și dau naștere la o mulțime de trichine mici, cari străbat prin mațe în sînge cu miile, și de sînt multe de tot pricinuesc moarte, iear de nu, se inchistează și remîn acolo, sub forma sub care i-am văzut în mușchii porcului.

Ascaridele sînt tot parăsite, se găsesc la om și la alte animale. Au canal digestiv și gură, sînt subțiri ca ața și scurte.

„Filaria care ie tot dîntre *nematode* ca și ascari-dele, ie foarte primejdioasă. Are trupul în formă de ața, gura foarte mică și are tub esofagian strîmt. Speciile cari n'au papile nu trăesc în intestine, ci mai des în țesetura conjunctivă și cite o dată sub piele. În țerile tropicale din lumea veche, se află un felhū de filaria care trăește în pielea oamenilor și ie lungă cite o dată de două picioare și mai mult. La cap are patru papile, două mari și două mici. Filaria ie vivipară, bărbatul nu se cunoaște încă. Acest vierme trăește în țesetura ce-

*) Se poate vedea mai pe larg No. 3 an. II. P. 100.

lulară care vine între mușchi și piele, când embrionii sînt gata să iscă un buboiu. Cu mare băgare de samă se poate scoate parazitul trebuie înse de păzit să nu se rupă, și să se împrăștie embrionii în rană. Această operație produce dureri grozave cît și o formare de puroiū grea de învins. M. Carter presupune că filaria se află în apele stătătoare sub forma unui viermușor și că după ce ie fecundată emigrează sub pielea omului. Un alt soiū de filaria se găsește în peritoneiul calului, un altul în al momițelor și un alt soiū în al șoarecului. Un felii de filaria cînd ie încă tînăra, cunoscută sub numele de *filaria lentis*, s'a găsit în capsula cristalinului la om.

„*Mermitidele*, tot di'ntre *nematode*, trăesc în cavitățile viscerale ale insectelor pe urmă merg în pămînt umed unde cresc și se înmulțesc. Tot un soiū de mermitide sînt și acele cari, în timpul căldurilor celor mari de vară, ies din insecte, de aice s'a și născut fabula despre ploile cu viermii. BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Lipitorile sînt tot viermii parasiți fără cap bine deosebit, cu o ventuză la gură și cu alta la pîntece. Sînt ermafrodite. Ele trăesc în apă și se hrănesc sugînd pe alte animale, de ex. pești orî raci cînd cresc înse mari caută animale cu sînge cald, așa de pildă lipitoarea, cînd ie tînăra se mulțamește cu sîngele insectelor, mai pe urmă cu al broaștelor și numai după ce a ajuns în vrîstă cată sînge cald.“ (*Claus Zoologie*).

Aceste sînt parasitele cele mai inferioare și anume din timpul viermilor. Nu avem pretenție să fi vorbit despre toate ci numai despre cele mai bătătoare la ochi. Am văzut că nici omul nici celelalte animale nu sînt scutite de aceste parasite. Sub cîte forme și prin cîte căi n'au străbătut iele la om orî la animale! Ce rol oare să aibă și iele în armonia naturei?! Iertați, D-lor cetitori, dacă poate ie plicticoasă și neplăcută îndeletnicirea cu aceste jivine uricioase, dar ce ie de făcut dacă lor le place să se îndeletnicească cu noi, trebuie vrînd nevrînd să le privim.

(Va urmă).

Sofia Nădejde.

Holera la Paris.

Depeșele de prin ziare au făcut cunoscut cetitorilor noștri faptul că holera a ajuns în Paris, în ziarele de astăzi (11 Noemvrie) vedem că numărul cazurilor de îmbolnăvire iese destul de mare 180 în 24 de ceasuri, puține zile după cele dintâi cazuri. Numărul morților nu se vede înse așa de mare. Ori cum înse ne folosim de acest prilej și punem înaintea ochilor cetitorilor noștri descrierea Parisului, pentru că să-și facă idee cât de minciunoașă și numai de spoeală iese civilizația veacului al IX-lea.

„Dacă epidemia va ajunge la Paris, hrană îmbielșugată nu-i va lipsi, căci împrejurările materiale și sanitare ale Capitalei nu se deosebesc de ale provinciilor. D. Picot membru al Academiei științelor morale și politice, ceti la începutul acestui an într'o ședință a academiei un raport despre starea sanitară a Parisului. Acolo arată, că „în mijlocul capitalei sint cloace puturoase în cari trăește înghezuită o populație săracă ce zace în necurătenie și promiscuitate—o populație menită a fi jertfa boalelor epidemice și a formă un focariu de la care să se împrăștie molipsirea“. Apoi adause „Trebue să numim mai degrabă eroism de cit vitute însușirea ce trebue să aibă această populație pentru a nu fi plină de ură în potrive întregii societăți care suferă ca asemenea lucruri să se petreacă“. Dl. academic n'a mărit lucrurile, cel ce a văzut „foburgurile“ Parisului „pasajele“ lor întunecoase și mirșave, cel ce cunoaște „cartierele“ Belleville, Jeanne d'Arc, Cité d'Or, Rue Mouffetard, etc. acela va mărturisi că D. Picot poate fi învinovățit mai curînd că a prea micșurat. Din nefericire nu se află numai pe afară asemenea necurătenie desgustătoare, ci și în lăuntru, căci acoloa poporul iese fără de grijă și mirșav, ce minune, dacă holera cere și va cere multe jertfe. Am călătorit mult, dar nicăeri n'am aflat așa de necurate „Oteluri“, și „Chambres garnies“, ca în Parisul cel strălucit; mai reu iese în oteleurile locuite mai ales de lucrători.... Pentru prețuri ne-

potrivit de mari le închiriează proprietariul o locuință în care pute și iearna și care iese cît se poate de nesănătoasă și de reu așezată. Treptele sînt înguste, întunecoase și necurate, adesea grele de urcat fără primejdie, odăile mici, joase și adesea așa de întunecoase, în cît până la 10 dimineața și de la 3 după amiază-zi trebuie să ardă lumina. Caminurile în cel mai bun caz trag reu, de obicei înse nu trag de feliu și par menite a încălzi ulița, căci odăea rămîne veșnic rece și umedă. În cele mai multe case din măhălalele lucrătorilor nu-s țevii cari să aducă apă și chirigiile, de obicei bielele femeii, trebuie să aducă apă din ulița ori din ograda cea mică, necurată, semănînd mai mult a fîntînă și să o sue cu mînele până în rîndul al 6-lea și al 7-lea. În general îngrijirea cu apă, acest lucru așa de trebuitoriu, ie o minune la Paris. În fiecare vară auzi plingeri despre lipsă de apă și „la Compagnie des Eaux“ lipește afișe peste afișe, cuprinzătoare de rugămînti să se facă economii cu apă. Această „Compagnie des Eaux“, putem zice în treacăt, ie ce-vă unic în feliul ieii. Orașul a cumpărat pe cheltueala sa țevi, a zidit un apeduct, a pus țevile și a dat totul în mînele unei companii de acționari care s'a îndatorit să le ție în bună stare și să primească plată de la fie-care casă pentru a da apa trebuitoare. Îndată ce vre-un proprietariu de casă ar întîrziea cu plata i se întrupe trimeterea apei. Chirigii n'au voie, sub pedeapsă de globire, a luă apă de la vecini, chiar dacă casa vecină ar fi a aceluia-și proprietariu. Fiind-că, bine înțeles, compania își bate capul numai cum ar putea să scoată cît mai mulți bani de aceea face numai dacă poate, cele mai mirșave economii. În loc să stropească ulițele de trei ori pe zi, de obicei le stropește numai o dată, nu rare-ori chiar de loc. În unele cartiere și anume tocmai în acelea cari au mai mare nevoie de stropit, se petrec lucrurile tot cum am spus chiar și acuma cînd comisiunea sanitară a pus între măsurile în potriua holerei stropitul *des* al străzilor. Afară de acestea în fie-care zi auzi tînguirii că nu curge apa în țe-

vii, ba ici ba dincolò; acuma de pildă nu mai puțin de 4 arondismente sint lipsite de apă și locuitorii trebuie să se mulțamească cu apa cea necurată și puturoasă din Seina! Încă o pricină mai mult pentru ca holera să facă pustiū între proletarii Parisului.

„Să aruncăm o privire asupra chestiei locuințelor. Sint cartiere întregi menite a fi vetrele epidemiei. O încâlcură, un labirint de strade, de ulcioare, de „pasaje“ se încrucișază în toate chipurile, toate strîmte și pline de putoare în adevăr îngrozitoare de te innădușă. Case mai mult ruine gata să cadă, prin ale căroră crăpături șueră vîntul, în cari nici ușile nici fereștele nu se închid, se întind prin locurile di'ntre uliți, nici vînt, nici lumină nu mai pătrunde vre-o dată în unele odăi și neîncetat miros a mucegaiū. Ce felū de locuinți omoritoare trebuie să fie acele odăi ce se deschid în spre ogrăzi, poate să-și închipue ori-cine. Aceste uliți înguste în cari casele cele peste măsură de nalte nu lasă să străbată aer trebuie să fie pricina că în Paris mortalitatea relativ cu populația iese mai mare de cit în Londra. Londra crește în lățime, Parisul în înălțime. Dacă Parisul ar voi să se ție după Londra ar trebui mai întâiū să strice fortificațiile, cari împiedecă aerul și la caz de încunjurare aduc puțin folos cum s'a dovedit la 1870 - 71. Din pricină că fortificațiile împiedecă întinderea orașului în lățime *chiriile s'au întreit în timp de 30 de ani, iar lefele numai de abia s'au indoit.* Cloacele împrăstie în tot orașul mirose de nesuferit, dobitoacele selbatece de la Jardin des plantes otrăvesc aerul și la cheiul St. Bernard leapadă curățitorii de latrine toate necurățeniile. Pe lîngă acestea mai vine, pentru a pune virf, Bièvre, un pîrauaș peste măsură de puturos, mai ales fiind că dubălăriile Parisului sint pe malurile lui. Această apă iera tot așa de puturoasă și pe vremea lui François I, (pe la începutul veacului al XVI-lea) și iera vorba să o acopere. Totu-și lucrurile au remas și acuma tot cum iera cu 300 de ani în urmă! Ușor putem înțelege că asemenea cartiere n'au nevoie să aștepte

holera pentru a suferi de boli În pasajul Jeanne d'Arc și în Cité dorée, de pildă, seceră neconținut tifosul și difterita și mai sînt multe ulicioare, ogrăzi, case în cari nu ie mai bine. Foarte nesănătoase mai sînt și cartierele din apropierea halelor centrale; unele dugheni, mai ales ale pascariilor, put într'un chip îngrozitoriu. În șpita'e, ori cît de cîudat s'ar pãrea lucrul, sînt lucrurile așã, în cît ori ce epidemie aflã acolo cea mai potrivită vatrã de desvoltare. În St. Anne (pentru nebun-) de pildã, care se aflã în mijlocul unei grãdini mari și iese privit ca foarte bine întocmit, sînt pentru 123 de bolnave numai 45 de paturi! (Cele mai multe din șpitale ale Parisului sînt în cartierele cele mai cu mulți locuitori și n'au grãdini cu toate acestea!) Se știe cît de neîngrijitori de curățãnie sînt nebunii. „Sinteți cu toții otrãviți!“ Aceste vorbe ale Lucreției Borgia se pot întrebuițã cu tot dreptul vorbind de Parizieni și mai ales de poporul muncitoriu. La nord, la sud, la resãrit și la mijloc, în scurt în tot orasul sînt vetre de infecție. Numai partea apusanã iese foarte sãnãtoasã. Acolò sînt strade largi, bulevarde frumoase, cu alei umbroase, case (numite Hôteles), încãpãtoare, încunjurate de grãdini bogate. Sorbi aerul cu plãcere și slobod, cînd treci ori te primbli pe acolò. Ceii ce trãiesc acolò n'au a se teme de holera și tocmai locuitorii acestor grãtioase vile, ai acestor otele pompoase fug, se împrãstie în toate pãrțile și fac felurite cãlãtorii. Chiar și casele de țarã din apropierea Parisului rãmîn deșerte, așã de tare se tem de holera toți bogãtașii. Dacă guvernul ar voi în adevãr sã pue stavilã holerei n'ar avea de cit sã deșerte cartierele nesãnãtoase și sã strãmute pe locuitori în cele 10000 de locuinți neînchiriate precum și în cele remase deșerte prin fuga celor ce locueau. Cînd în 1832 secerã cumplit holera în Viena s'a întrebuițat acest mijloc, epidemia a scãzut în curînd. Blanquistul Vaillant a propus în consiliul municipal ce-vã de acest feliiu; lupta în potriua holerei iese o luptã vrednicã de om și ca și în rãzboiũ trebuie sã se facã rechiziție de case pentru bolnavi, slabii și bãtrîni, fe-

mei, copii și pentru cei ce n'au de muncă.“ *) Firește că propunerea a fost respinsă.

„Se poate prevedea ce va fi la Paris dacă holera va ajunge, un doctor mi-a spus că în asemenea caz, în comparație cu tărârea ce a arătat boala la Toulon vom avea 1500 de morți pe zi. Acuma fiind iarnă unii cred că nu va fi holera așa de rea. Vom vedea. Guvernul face puțin, am putea zice chiar nemică pentru a se scuti de acest dușman; de abia acum a publicat măsuri igienice cari se aplică fără nici o energie (ca și la noi!) Dintru'tăiū a lăsat în Paris pe toți fugarii din Marseille și Toulon fără nici o desinfectare (ca și la noi). Până acum (vezi data acestei corespondențe N. R.) tot lasă să se vindă legume stricate. Se vede că cei de sus știu că holera lovește mai ales în sărăcime! Dovadă „le Siècle“, reptil oportunist, care are nerușinarea de a zice: „Noi,“ adică cei 10000 de sus, „n'avem nici o pricină să ne temem, căci holera omoară numai în poporul de jos, care viețuește afară și se hrănește cu fructe și bea rachiū!“ Holera și lipsa a pricinuit în Marseille turburări amenințătoare și ie de temut să nu se întimple și mai mult la Paris. Ar fi o nenorocire, căci răscoala ar fi îndușită în sînge!

Stînga radicală s'a mișcat, a trimis la sud o delegație sub conducerea lui Clémenceau. Dar ce folos a adus? S'a constatat că tîrgurile franceze sufăr de o necurățenie, că să zicem cuvîntul adevărat, porcească și că guvernul nu se sinchisește de sănătatea poporului. Dar acestea se știeau de mult. Pe urmă guvernul ar fi trebuit să aibă grijă de curățenia orașului fără să mai aștepte și holera. În Paris iese altă boală tot atît de omoritoare ca și holera, tifosul, care iese oaspe nelipsit prin mähă-

---

*) Pe cît știm s'a propus și în consiliul de igienă din Iași asemenea măsură precum și arderea trupurilor și îngrijirea de a da hrană celor lipsiți de mijloace etc. Nu știm înse dacă au fost ori nu primite propunerile și mai mult încă de se vor pune în lucrare la întîmplare de a nu fi scutiți de musaferiul asiatic.

lale lucrătorilor. În vreme ce holera în timpul celor 50 de ani din urmă a omorât 54000 de oameni, de tifus, tot în acest curs de vreme, au murit *mai mult de 200000* de oameni (după datele oficiale). În privirea tifusului ce face înse guvernul? Apoi de tifus și de holeră nu se poate scăpa cu paliative. Ar trebui de ars cartierele lucrătorilor, da de ars, ca să pieară toate necurățeniile și în loc să se zidească case după cerințele igienei, cu uliți largi, cu grădini, etc., pe urmă ar trebui să nu fie nime nevoit a munci preste puterile sale, căci comisiunea sanitară a spus că asemenea muncă iese foarte primejdioasă în vreme de epidemii și predispune la îmbolnăvire ori-cînd, etc.“

(Prescurtare și traducere după o corespondență din Paris purtînd data 22 Aug. 1844 și publicat în *W. des N. Y. Volkszeitung* de la 13 Sept. 1884]. T. U.

Îeste sau nu Dumnezeu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Lăsăm de o cam dată pre domnii de la „Revista Teologică“ cari cu atîta blîndeță creștinească ne numesc rătăciți, lipsiți de minte, ființi perverse și iubitoare de plăceri, îi lăsăm zic să-și urmeze calea înainte și ne apucăm să cercetăm curat științific ce tîrie au dovezile ce se aduc pentru a ne face să credem în Dumnezeu.

Ni se spune de pildă că noi sîntem deprinși din viața de toate zilele a vedea că nici un lucru nuse poate să fie fără a fi făcut de cine-vă. Dau exemplul cu ceasornicul și întrebă, dacă ar fi cu putință de susținut că ceasornicul n'a fost făcut de un meșter și că s'a făcut așa fără amestecul nimăruî. Apoi ne mai dau exemplul cu o beserecă frumoasă și ne întrebă dacă putem admite că besereca n'a fost făcut de meșteri numeroși și după planul unui arhitect foarte înțelept. Ne întrebă dacă am putea crede că Iliada ori altă poemă vestită s'ar fi putut face din întîmplare. Și din toate aceste exemple zic că urmează numai de cît că lumea cu toate cele sînt într'însa trebuie să fi fost făcută de asemenea

de cine-và, după un plan inteligent și anume de o ființă peste măsură de puternică de vreme ce lumea iese nemărginită de mare.

În scurt vorbind în aceste dovezi de mai sus sînt două argumente: unul care plecînd de la convingerea că nu se poate să fie vre un lucru fără început—ajunge la închiere că și lumea trebuie să fi avut un început, să fi fost făcută de cine-và, adecă de ființa numită Dumnezeu; altul care plecînd de la un presupus plan inteligent în așezarea lumii—ajunge la închierea că acea ființă care a făcut lumea iese și inteligentă.

În privința argumentului întăi te prinde mierarea cum de nu se împiedecă cei ce-l întrebunțază de o urmare foarte vădită a lui. Anume ce pot respunde care acești teologi celor ce i-ar întrebà: „Bine, ziceți că nu se poate să fie ce-và fără a fi fost făcut de vre-o ființă mai veche. Atunci dați-và osteneală de ne spuneți cum de nu vă puneți tot această întrebare și în privința lui Dumnezeu. Noî luînd raționamentul D-voastră vă vom întrebà cine a făcut pre Dumnezeu? Nu vă încercați să faceți excepție pentru dînsul, căci noi tot cu acela-și drept putem face excepție pentru materie.

Foarte curioși am fi să auzim ce ne vor respunde apărătorii lui D-zeu la această întrebare. Poziția iese foarte neplăcută, sînt bătuti chiar cu argumentele lor. Cum? Dacă un ceasornic (care îi lucru de nemică asemănat cu o ființă așa de desăvirșită ca Dumnezeu), nu se poate să existe fără să fi fost un maîstru care să-l fi făcut, cum să admitem că o ființă așa de însemnată ca D-zeu să nu fi fost făcută de vre un alt D-zeu și mai desăvirșit? Să zică că D-zeu s'a făcut singur pe sine, ar fi o absurditate, căci ce înțeles poate avea pentru o minte omenească afirmarea că D-zeu înainte de a fi s'a făcut pe sine!! Să zică că D-zeu a fost tot deauna? Dar atunci de ce ne ocăresc pe noi dacă admitem că materia a fost tot deauna și de ce se miară ca de cine știe ce neghiobie făcîndu-se că nu prisep cum poate un om să

admită un ce fără început și fără sfârșit? Pe urmă argumentul pierde orî cum toată puterea și nu ne dovedește că iese D-zeu și se reduce curat la un sofism, admitînd ceea ce trebuia să dovedească, adică că *ori-ce lucru trebuie să aibă un făcătoriu*; și mai mult încă te mieri cînd vezi că peste cîte-va vorbe dau cu piciorul în însu-și principiul citat zicîndu-ne că D-zeu iese fără să fi fost creat.

Să mai analizăm acest faimos argument cu care vedem atîția religioși părădînd și crezîndu-se înarmați în potrivea noastră a ateștilor.

Ne spun că experiența de toate zilele ne dovedește că toate lucrurile sînt făcute de cine-vă și apoi trag închiere că și materia trebuie să fie făcută.

Să vedem oare ne arată experiența lucruri de acest felii. Pentru mai bună limpezire a faptului să ne întoarcem la ceasornic. Știm cu toții că ceasornicul iese făcut de oameni. Dar iese făcută de oameni materia din ceasornic? Firește că nu, va zice cetitorul, iese lucru cunoscut de cel mai prost copil că numai formă s'a dat argintului, oțelului și altor materii ce fac parte din ceasornic. Prin urmare avem un fapt din care vedem că oamenii au dat forme nouă unui material care iese pe lume și mai înainte. Tot ast-feliu iese și cu celelalte exemple de pildă cu besereca și tot așa cu toate exemplele cunoscute. Nicăeri și nici o dată nu observăm creare de materie ci numai cum materia îmbracă orî iese forme nouă. Cum vin prin urmare teologii de ne spun că experiența le arată că nu se poate lucru fără de creatoriu? De ce fac și aice sofism și de la fapte prin cari se vede cum capătă materia forme, trag închiere că și materia trebuie să aibă început? Despre formele materiei avem de vorbit mai pe urmă, acuma cercetăm numai chestia cu materia însa-și.

Faptele ne arată că materia nici nu poate fi din nemică. După acei ce apără existența lui D-zeu, materia poate fi nemicită și poate fi făcută din nemică.

În adevăr o dată ce admit că materia a fost făcută de D-zeu și prin urmare că a fost o vreme cînd nu ieră materie și pe urmă a venit un timp și Dzeu a făcut materia, frește că din nemică a făcut'o că din altă ce-vă nu ieră din ce.

Așă dar teologii cari primesc o creare a lumii din nemică ne spun să-i credem că ieste cu puțință că din nemică să se facă ce-vă! Și apoi încă mai au politeța de a ne numi absurzi.

La argumentul din urmă se sprijineau pe rezultatele experienței și făceau apel la bunul simț arătînd că ar fi absurd să vedem în toate zilele că nici un lucru nu se face fără de lucrarea unui maîstru și să admitem că lumea s'a făcut alt felîu. Acuma cînd ie vorba de a ne înbiea să primim ideea că materia fu făcută din nemică ne vor cînta pe altă strună, ne vor spune că mintea noastră ieste supusă a se înșelă și că de aceea trebuie să primim spusele lor, deși ni se vor părea absurde, căci așa le-a suflat lor și celor din vechime Dumnezeu. Observați cîtă logică la acești apostoli ai teismului: nu ne pot dovedi existența lui D-zeu și trag închieri ca și cum ne-ar fi dovedit că există. Acest meșteșug foarte inbit teologilor, această sofismă nu o vom primi și-i vom strînge în următoarea dilemă: „Orî puteți să ne dovediți așa ca să înțelegem cu mintea aceasta omenească ce o avem și atunci lăsați la o parte argumente de acelea cari presupun existența lui Dzeu gata demonstrată;—iear de nu puteți dovedi existența lui Dzeu prin argumente, atunci nu vă lăudați că puteți, întemeindu-vă pe rezultatele științelor, să ne arătați că Dzeu există.

Știința și faptele zilnice ne arată că materia nu se poate nici nemică nici face din nemică. Cantitatea de materie aflătoare în lume nu se înmulțește nici nu se împuținează. Fizica și mai ales chimia ne-au dovedit că materia are aceste însușiri. Nu credem să nege asemenea adevăr nici cei mai îmfocați apărători ai creării materiei din nemică. Pe cît îmi aduc a minte nu mi s'a întîm-

plat să aud că teologii dacă află un galbăn mai puțin în pungă ar fi avînd obiceiul de a crede că galbănul s'a nemicit; de asemenea nu mi s'a întimplat să aflu că vre un tâlhariu prins cu bani să susție că acei bani s'au iscat așa din nemică în punga lui deșartă! Fie zis în treacăt domnii teologi cu toate cele ce spun despre viața viitoare și despre fericirile raiului nu se prea grăbesc și nici se prea bucură de a ajunge acolò. De convinși ce-s de adevărurile religiei creștine, se vede.

Deși ni se pare foarte lămurit lucru că materia nu poate fi nemicită, totu-și fiind că mulți cărora li s'a deprins crierul a pune vorbe în loc de fapte și tot o dată a crede că tot ce se poate zice prin cuvinte poate fi și înțeles, vom mai stărui puțin asupra acestei însușiri a materiei. Să presupunem o părticică de materie, întinsă și nepenetrabilă, adică așa cum ne-o arată fizicii. Dacă ar voi cine-vă, acel cine-vă poate fi chiar și D-zeu, să nemicască acea părticică, ce-i va putea face? Altă ce-vă nemică de cît o va tăia în mai multe bucățele și pe fiecare bucățică în altele și așa mai departe. Orî cît de mult ar împărți părticica de materie, toate acele părțicele la un loc vor putea formă din nou părticica materială și chiar dacă le-ar împrăstia cine-va în tot universul nu urmează de feliu că părticica s'a nemicit, cum am spus, chiar dacă am presupune că însu-și D-zeu s'ar fi apucat de asemenea treabă. Sciu că ie ușor de zis: „D-zeu poate nemicî părticica de materie,“ dar cerce cine-vă a gîndi la acea nemicire și a și-o închipui și atunci va vedea că dacă voește a judecă cu mintea sa așa cum o are, îi va fi cu neputință să nu se amească cu noi și să zică că materia nu se poate închipui ca în stare de a fi nemicită.

Tot ast-feliu iese foarte ușor și organele vorbirei tot cu atîta ușurință rostesc: „D-zeu poate face din nemică materie,“ ca și cînd ar zice: „Mă încălzesc la foc“; dar cerce să-și facă o idee lămurită despre această creare din nemică și atunci va vedea că într'o întindere goală,

din nemică, nu iese putere orî cît de mare care să poate face ca nemică condensată (?) să se prefacă în o atomă de materie.

Dar de ce fenomene înse au fost duși înse oamenii la inchipuirea ciudată că ce-vă se poate face din nemică și cum de auzi mulțime de oameni, unii și învățați, spunînd fără să ridă că „D-zeu a făcut lumea din nemică.“?

Pentru omul primitiv lemnul ce arde se nemiceste și nourul ce se arată în senin se par a dovedi că lucruri se nimicesc și lucruri se fac din nemică. Pentru asemenea minți nu se pare o lipsă de judecată a admite că se poate face materia din nemică orî că se poate nemicî. Dar noi, deprinși cu descoperirile științei, ce putem face? Putem luîndu-ne numai după aparenți, cari pier îndată ce le cercetăm mai de aproape, să primim spusele teologilor că lumea a fost zidită din nemică? Nici vorbă nu se încapă că datorî sintem să respingem asemenea superstiții și prin urmare să admitem veșnicia materiei.

Am zis că din însușirea ce are materia de a nu putea fi făcută din nemic și de a nu putea fi nemicită—formează că materia iese eternă orî veșnică. În adevăr dacă am presupune că a fost cînd-va o vreme cînd nu iera materie în spațiul nemărginit, atunci ar trebui să admitem și că s'a făcut din nemică, lucru cu neputință. De asemenea dacă am presupune că va veni o vreme cînd materia nu va mai exista, atunci ar urmă că a putut fi nemicită, lucru de asemenea cu neputință. Deci neputînd presupune pentru nici un moment în trecut că materia s'a făcut din nemică trebuie să admitem că materia u'are început, că iese eternă în trecut; neputînd presupune că se va nemicî la vre un moment în viitoriū sintem nevoiți a o primi ca eternă și în viitoriū.

Domniî teologi cari așa de bine înțelegeau cum se poate să fie un ce etern în trecut și în viitoriū—socot ieu—că nu vor zice că ideea de o materie eternă cuprinde ce-vă neînțeles de mintea omenească orî absurd.

(Va urmă.)

I. Nădejde.

FELIURIMÎ.

Revue scientifique [No. 22, 25 Noemvrie 1882] publică după „l'Indépendance belge“ o listă de costul transportului unei măsurii de grâu de 36 de litruri de la feliurite locuri de producere la locurile unde se cumpără.

De la San Francisco	în Angliea, franci	1.80	pană la	1.95.
Din Far West	la Port-Atlantic	. 2.00		
De la New-York	la Liverpool . . .	0.50		
„ Chicago	la Liverpool . . .	0.95		
„ Bombay	în Angliea . . .	0.65		
„ Calcuta	în „ prin Suez	0.80	pană la	1.45
Din Australia	în „ pe la Cap	0.75	„ „	1.00
De la Buenos Ayres	în Angliea. . .	1.06		
„ Odesa	la Anvers . . .	0.65	„ „	1.40
„ Podowolocziska	în Angliea . . .	2.00		
„ Brody	la Hamburg . . .	1.55		
„ Brăila	la Londra . . .	0.85		
„ Galați	la Hamburg . . .	2.55		
„ Budapest	la Liverpool . . .	1.40		
„ Lemberg	la Frankf. pe Main	1.15		
„ Viena	la „ „ . . .	1.10		
„ Viena	la Fiume . . .	1.30		
„ Viena	la Trieste . . .	1.05		

Deci costă mai ieftin de dus grâu de la San Francisco, pe la capul Horn la Londra ori la Liverpool de cît de la Galați la Hamburg, dar nu de cît de la Brăila la Londra. Așa ieră la 1882. Cum ieste acum?

* * *

Desemnul și fotografia. *Scientific American Supplement* arată printr'o gravură deosebirea ce ieste pentru reprezentarea mișcărilor calului, între pictură și fotografia instantanee a lui Muybridge. Contrastul ieste foarte surprinzătoriu. Cine are dreptate, se întreabă americanul, realul ori idealul?

Raspunsul s'a dat în numărul din februarie trecut al ziarului *Gazette des beaux arts*. Din pricină că impre-

siunile pe retină durează un timp, lucrurile în mișcare nu pot să ne dea întipăririi *lămurite*. Noi nu vedem de cît *poziții-limite* adecă, pe acelea de la cari membrele își schimbă poziția. Pictura nu poate să ne zugrăvească de cît aceste *poziții-limite*, și numai pe acestea le și vedem lămurit de aceea ne par nefirești figurile ce căpătăm prin fotografia instantanee. [*Revue scientifique* No. 10, 2 Septembrie 1882].

* * *

Hervé Mangon anunță Academiei că aceea-și căpitani, *Renard* și *Krebs* au făcut simbăta trecută, la 8 noiembrie 1884, două experiențe cu balonul lor.

Aerostatul s'a ridicat din atelierul de la Chalais-Meudon, la 12 și un șfert. A apucat în linie dreaptă spre nord, înclinînd la resărit. A trecut pe deasupra drumului de fier ce-và la deal de stația de la Meudon, apoi peste cele două brațe ale Seinei ce-và mai la vale de podul de la Billancourt. După ce au ajuns deasupra satului cu acest nume, *Renard* și *Krebs* au oprit helicea ca să măsure iuțala vîntului. Vîntul avea iuțală efectivă la 15 kilometri pe ceas și aerostatul mergea asupra vîntului.

După ce au pus din nou helicea în mișcare, balonul apucînd la dreapta, descrise deasupra Billancourtului o jumătate de circumferință cu un diametru de 160 de metri, apoi a mers pe o linie paralelă cu cea di'ntăi și s'a scoborit acolò de unde pornise.

Tot în această zi, peste două ceasuri balonul s'a ridicat din nou. Ceafa acoperea podșurile și împedecă pe aeronanți de a se depărtà prea mult de locul de unde plecase. *Renard* și *Krebs*, în această călătorie, au făcut în jurul atelierului mulțime de manevre cînd în potrive vîntului, cînd lăsîndu-se după vînt, cînd mergînd cu vîntul în coastă, une-orî opreau helicea și lăsau să-î ieșă vîntul, apoi o mișcau și veneau la locul lor, după trei-zeci și cinci de minunte s'au scoborit acolò de unde plecase. [*Revue scientifique* No. 20, 15 Noiembrie 1884).